
Kruh přátel českého jazyka v akademickém roce 2013/2014

První přednáška podzimního běhu se uskutečnila 9. 10. 2013. Bylo to vystoupení Petra N e j e d l é h o (Praha) nazvané *Jazyk české lidové písně aneb Co je na lidové písni vlastně lidového*. Přednášející představil specifické rysy folklorních písňových textů, jež vysledoval zejména na materiálu přederbenovských sbírek. Zaměřil se hlavně na výstavbu textů, a to ve vztahu ke komunikační funkci písně, a věnoval se i obecnějším otázkám vztahu mezi folklorem a literaturou. Přednáška Pavla Š t ě p á n a (Praha) o týden později nesla název *Vydrholec a Nežárka v Praze, V stráni a Ve stráni. K formální stránce urbanonym*. Nad názvotvorbou pražských i mimopražských ulic se přednášející zamyslel z hlediska pravopisné správnosti (některé uliční názvy jsou v úřední databázi MV ČR zapsány např. v rozporu s nynějšími i předchozími Pravidly českého pravopisu, některé ulice pojmenované podle významných osobností se pravopisně liší od jména dané osobnosti) a slovtvorné systémovosti. Ve svém vystoupení, doprovázeném bohatou fotodokumentací, poukázal i na tendenci pojmenovávat ulice podle zahraničních partnerských měst, která může vést běžné uživatele k vážným problémům grafickým i výslovnostním (ul. Města Lwówek Śląski v Chrastavě, ul. Sées ve Starém Městě u Uherského Hradiště). Dne 23. 10. proslovila Jana P ř i k r y l o v á (Praha) přednášku *K současnému policejnímu slangu*. Na základě znalosti prostředí a dlouhodobého výzkumu mezi uživateli popsala jazykové prostředky současného slangu městských a státních policistů. Slangu se věnovala v širším kontextu policejní mluvy (oficiální i polooficiální), zohlednila mj. i jeho psychologické a legislativní aspekty a částečně i jeho vývoj. *K výzkumu soukromé korespondence běžných pisatelů* obrátila 30. 10. pozornost publika Zdeňka H l a d k á (Brno). Seznámila je s metodami a výsledky vysoce ceněného dlouhodobého projektu shromažďování, korpusového zpracovávání a analýzy soukromé korespondence, probíhajícího na brněnské Masarykově univerzitě. Přednáška Lucie S a i c o v é Ř í m a l o v é (Praha) se konala o týden později pod názvem *Neverbální prostředky v rané komunikaci dítěte*. Přednášející vycházela z dlouhodobého výzkumu rané dětské řeči a zaměřila se na repertoár, funkce a proměny neverbálních prostředků dítěte v tzv. jednoslovném období a na počátku období víceslovných výpovědí. Setkání 13. 11. věnoval KPČJ svému někdejšímu dlouholetému předsedovi Karlu Hausenblasovi. Pod názvem *Karel Hausenblas v kruzích. K nedožitým 90. narozeninám (* 16. 11. 1923)* zavzpomínali na významného českého lingvistu, profesora bohemistiky FF UK, jak se jevil v kruzích svého různorodého bytí (včetně Kruhu přátel českého jazyka), jeho synové, kolegové a žáci. Eva F l a n d e r k o v á (Praha), Andrea H u d o u s k o v á (Praha) a Barbara S c h m i e d t o v á - M e r t i n s (Heidelberg) nazvaly své vystoupení, konané 20. 11., *Agramatičnost a hypotéza vymazávání stop v afázii*. Zaměřily je na výsledky dvou lingvistických experimentů v oblasti Brocovy afázie: první testoval posuzování gramatičnosti (grammaticality judgement) v češtině, tj. jak čeští afatici rozlišují u sloves obligatorní a fakultativní doplnění; druhý testoval hypotézu vymazávání stop. Osmé setkání přátel českého jazyka zachránil 27. 11. Tomáš M a t ě j e c (Praha): přednáškou *Žalmové parafráze Jiřího Střeje z roku 1587 a jejich význam pro českou literární historii* pohotově zaskočil, když odpadlo vystoupení jiné. Představil staré literární dílo i jeho tisk a seznámil nás s problémy, kterým čelil při přípravě edice (diskutovalo se o otázce přenášení dobových pravopisných zvyklostí do transkribovaných vydání).

Na 4. 12. (také namísto původně plánované jiné přednášky) připravili Irena Vaňková a Ladislav Janovec s kolektivem studentů (Praha) vystoupení s názvem *České Vánoce v perspektivě etnolingvistiky*. Ukázali východiska společného projektu studentů a učitelů bohemistiky z FF a PedF UK. V několika vstupech byla naznačena specifičnost současných českých Vánoc, jak ji lze popsat na základě jazyka i jiných sémiotických systémů (s ohledem na rituály, scénáře a stereotypy). Za týden mluvil v Kruhu Robert Dittmann (Praha) o *Kenaanských glosách ve středověkých hebrejských rukopisech 11.–13. století*. Doklady archaického slovanského (českého) jazykového materiálu zaujaly v minulosti například Romana Jakobsona. Přednášející nyní vede tým, který je edičně a s patričními komentáři zpřístupňuje. V přednášce zdůraznil přínos tohoto korpusu glos pro poznání staré češtiny (v oblasti grafiky, hláskosloví, tvarosloví, vlastních jmen i funkcí glos a jejich začlenění do hebrejského textu). V tradiční adventní podvečer s *novými edicemi České knižnice* představil přítomným Jiří Holý (Praha) edici próz Jakuba Demla Pozdrav Tasova (editorem byl přední znalec Demlova díla Vladimír Binar). Robert Adam (Praha) přiblížil svou edici povídek Karla V. Raise a Milan Blahynka (Brno) třetí svazek básnických knih Vítězslava Nezvala. *Jazyk a dynamika „Příběhů Poděbrad“ Matěje Mynýdeho* byly 8. 1. předmětem odloženého vystoupení Dmitrije Timofejeva (Praha). Ačkoli nebyl Matěj Mynýde (1776–1840) poděbradským rodákem, zasvětil velkou část svého života sepisování dějin Poděbrad a okolí. Jeho poslední práce z tohoto cyklu, „Příběhy Poděbrad“ (1835), se dochovala v několika pracovních variantách, což autorovi přednášky umožnilo sledovat jak jazykové, tak obsahové změny, které probíhaly v textu při jeho opisování, a poukázat na ty jazykové jevy, které byly pro Mynýdeho nejproblematictější.

Jarní běh přednášek KPČJ zahájil 26. 2. 2014 Bohumil Vykypěl (Brno). Poukázal na styčné plochy *marristické jazykovědy* s dobovým strukturalismem i s pozdějšími typologickými a fonologickými teoriemi. Dne 5. 3. byla na programu přednáška Hany Golářové (Praha) *Nářeční slovník jihozápadního Vsetínska*. Byla věnována otázkám dialektologické lexicografie, ale i lexicologii, zejména v souvislosti se synchronním diferencním slovníkem, který autorka připravila k vydání. Obsáhlý slovník vznikl díky jejímu dlouhodobému výzkumu v obcích Liptál, Lhota u Vsetína a Vsetín-Rokytnice. *Děkujeme, odcházíme – případ faktického vítězství a diskurzivní prohry*: tak zněl název vystoupení Ondřeje Dufka (Praha) 12. 3. Přednášející nejprve osvětlil diskurzivně historický přístup ke kritické analýze diskurzu a pak se s oporou v něm pokusil popsat, jak se vyvíjel mediální obraz výše jmenované lékařské akce/iniciativy/kampaně. Michaela Laštůvková (Praha) a Marcela Gryrková (Ostrava) představily 19. 3. *teolingvistiku*, obor na pomezí lingvistiky a teologie, jenž zkoumá náboženský jazyk. Referující, které se teolingvistikou zabývají přibližně od r. 2000, seznámily přítomné s její historií, hlavními představiteli, metodologií, zpracovávanými tématy a s postavením teolingvistiky mezi dalšími lingvistickými disciplínami. Ondřej Hausenblas (Praha) se titulem své přednášky 26. 3. tázal: *Jak zmapovat čtenářský růst?* Otázkami dětského čtenářství se zabýval nejprve teoreticky; ukázal v tomto kontextu mj., jak se postupně vyvíjejí čtenářské schopnosti od předškolního věku po dospělost, a poté na mnoha příkladech představil konkrétní metody a strategie, jež mohou učitelé uplatnit, chtějí-li budovat kladný vztah dětí k četbě a přispívat k růstu jejich čtenářských dovedností. První dubnová středa patřila v Kruhu přátel českého jazyka 2. 4. Marku Janosikovi - Bieleškému (Liberec). Přednáška *Hlas na vzhod slunce, hlas na západ slunce, hlas na kříž světa, hlas na nevěsty*

i na ženichy! Hlas na všechny lidi! aneb Audiokniha jako jedna z možností interpretace staročeského textu představila projekt a první plod snahy oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český představit některé starší české texty i v podobě zvukové. První soubor, sestavený ze staročeských prozaických ukázek, vznikl v roce 2013; dva plzeňští herci namluvili pod vedením bohemistů M. Janosika-Bielského a M. Hořejšího vybrané ukázky a ty byly potom s úvodem a zdarma zveřejněny k poslechu ve webovém hnízdě Vokabulář webový (<http://vokabular.ujc.cas.cz/modules/audio/>). Za týden se u kulatého stolu Kruhu sešli vydavatel kontroverzní *edice Babičky Boženy Němcové v současné češtině* Martin Vo p ě n k a (Praha) a jazykový poradce této edice Martin P r o š e k (Plzeň/Praha) s jejími kritiky Jaroslavou J a n á č k o v o u, Petrem A. B í l e m, Alenou M a c u r o v o u a Irenou V a ň k o v o u (všichni Praha). Po vymezení funkce edice a principů jazykových úprav se dlouhá a bouřlivá diskuse vedla okolo toho, zda je přípustné a účelné výrazně jazykově modifikovat texty 19. století s ohledem na dětského čtenáře, a pokud ano, zda byly v této edici uplatněny zásady, které jsou skutečně s to cestu adresátů k textu usnadnit. V dané věci bohužel schází výzkum, diskuse tedy stěží mohla dospět k obecnému závěru; nadstandardní aktivní zájem publika však ukázal, že jde o téma velmi aktuální. Martina K o j e t í n o v á (Praha) přednesla o týden později příspěvek na téma *Chrématonyma ve hrách Divadla Jára Cimrmana*; soustředila se tak na dosud opomíjenou skupinu literárních proprií. Poukázala k funkcím, které mohou chrématonyma v uměleckém textu plnit, zároveň se jí však podařilo na jejich základě interpretovat specifičnost cimrmanovské mystifikace (zejm. s ohledem na protiklad chrématonym reálných a fiktivních). Dne 23. 4. představil František M a r t í n e k (Praha) výsledky své práce na *elektronické edici českého překladu Husitské kroniky Vavřince z Březové* pro tzv. ediční modul Vokabuláře webového. Po obecném shrnutí předpokladů ediční práce se starším textem se zaměřil na výsledky pravopisné a jazykové analýzy dané památky, která pochází z 15. století, ale dochovala se pouze v mladším opisu z r. 1619, a na základě podrobného rozboru přesvědčivě zdůvodnil – jeho slovy řečeno – relativně pietní ediční přístup k rukopisu ve srovnání se starší dostupnou edicí Jaroslava Golla. Jarní běh byl zakončen přednáškou, v níž autoři *nové ČSN 01 6910 Úprava dokumentů zpracovaných textovými procesory*, pracovníci ÚJČ AV ČR Markéta P r a v d o v á a Petr L o z a n (Praha), popsali, jak bylo v letech 2013–2014 připravováno revidované znění příslušné státní normy a jak se vypořádávali s více než sedmi tisíci připomínkami reprezentantů různých souvisejících oborů (typografů, jazykovědců či pedagogů z obchodních akademií), a vybrali z ustanovení normy několik příkladů, u nichž se konsenzus rodil jen velmi obtížně.

Robert Adam, Milan Harvalík, Ondřej Koupil, Irena Vaňková

Kruh přátel českého jazyka

Filozofická fakulta UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

robert.adam@ff.cuni.cz